
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.2:338.27

В. Ф. Савченко,
д.е.н., професор**ПЛАНУВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ: ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗМІНИ
ТА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ**

У статті надані теоретичні засади і практика використання планування та прогнозування, досвід країн ринкової економіки, переваги і недоліки командно-адміністративної системи в цих спрямуваннях, ситуація в Україні на сучасному етапі. Обґрунтовані узагальнення та пропозиції щодо використання планування для забезпечення структурної перебудови економіки і довготривалого економічного зростання.

Ключові слова: *планове регулювання, соціально-економічний розвиток, економічна теорія, ринкова економіка, індикативне планування, прогнозування, національна економіка, трансформація, макроекономічна модель.*

В. Ф. Савченко,
д.э.н., профессор**ПЛАНИРОВАНИЕ И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ: ЭВОЛЮЦИОННЫЕ
ИЗМЕНЕНИЯ И СИТУАЦИЯ В УКРАИНЕ**

В статье даны теоретические основы и практика использования планирования и прогнозирования, опыт стран рыночной экономики, преимуществ и недостатки командно-административной системы в этих направлениях, ситуация в Украине на современном этапе. Обоснованы обобщения и предложения относительно использования планирования для обеспечения структурной перестройки экономики и долгосрочного экономического роста.

Ключевые слова: *плановое регулирование, социально-экономическое развитие, экономическая теория, рыночная экономика, индикативное планирование, прогнозирование, национальная экономика, трансформирование, макроэкономическая модель.*

V. Savchenko,
Doctor of Sciences in Economics, Professor**PLANNING AND FORECASTING: EVOLUTION AND SITUATION
IN UKRAINE**

The article provides the theoretical framework and the practical use of planning and forecasting, the experience of the countries with market economy, the advantages and disadvantages of command-administrative system in this direction, the situation in Ukraine at the present stage. The author grounds generalizations and suggestions on the use of planning for economic restructuring and long-term economic growth.

Keywords: *planned regulation, social and economic development, economic theory, market economy, indicative planning, forecasting, national economy, transformation, macroeconomic model.*

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Актуальність дослідження. Планування займає особливе місце в системі управління соціально-економічними процесами, що відбуваються в суспільстві, регулюванні їх напрямку і динаміки, забезпеченні нормального функціонування комерційних організацій. Прогнози, програми і плани, які розробляються в країні на всіх рівнях національної економіки, – найбільш важливі інструменти реалізації політики відповідних суб'єктів управління. Вони дозволяють організувати чітку, продуману, всебічно обґрунтовану роботу для досягнення поставлених перед суспільством і суб'єктами господарської діяльності завдань. План у загальному розумінні – модель майбутнього, система заходів, направлена на досягнення поставлених цілей. Тому дослідження процесів планування – питання важливе і дуже актуальне.

Постановка проблеми. Перехід до ринкової економіки в Україні супроводжувався демонстративною і категоричною відмовою від планування на макро- та мікрорівнях, а також як важеля розвитку регіональних складових. На сьогоднішній день ситуація дещо пом'якшилася, але системного комплексного підходу до здійснення планових процесів із врахуванням досвіду країн розвинутої ринкової економіки все ще практично не існує.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні проблеми планування, програмування і прогнозування у своїх публікаціях досліджують Ю. Архангельський, О. Бандура, В. Беседін, Н. Буга, В. Геєць, Б. Заблоцький, Є. Кочура, О. Мазур, О. Клебанова, Б. Панасюк та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на досить велику кількість і обсяги робіт в даних питаннях, системний підхід щодо світового досвіду та вітчизняних напрацювань минулих років з метою їх практичного використання в Україні недостатній.

Постановка завдання. Головною метою статті є визначення сутності і необхідності планування національної економіки, аналіз світового досвіду державного планування та прогнозування економічних процесів, надання основних напрямків вдосконалення сучасних процесів прогнозування та програмування соціально-економічного розвитку України через дослідження публікацій вітчизняних вчених, узагальнення тексту і висновків, наданих у працях автора, зокрема у навчальному посібнику «Національна економіка» [11].

Виклад основного матеріалу. Практика надає багатогранні сполучення об'єктивних і суб'єктивних процесів, які відображають дії економічних законів та господарських рішень, планування та ринкових відносин, особистих і суспільних інтересів централізованого управління та регіонального самоврядування, співвідношення центру і територій. У цій складній системі взаємовідносин першочергове значення належить плановому регулюванню соціально-економічного розвитку, пошуку нових шляхів вдосконалення планової роботи щодо забезпечення узгодженості інтересів регіонів, галузей, підприємств і фірм з інтересами кожного учасника товарно-грошових відносин, посиленню вектора дії планового регулювання за допомогою економічних важелів впливу.

Суттєві доробки в економічну теорію державного регулювання, особливо теорію та методологію планових процесів, внесли вчені Радянського Союзу. Ці доробки, завдяки недооцінці їх конкурентоздатності у власній державі і відкритому характеру, були використані західними суспільствами. Водночас занепадаюча командно-адміністративна система була не в змозі реалізувати як вітчизняні напрацювання, так і найкращі розробки вчених країн ринкової економіки.

Форми державного регулювання економіки планового характеру надаються на рис. 1 [1].

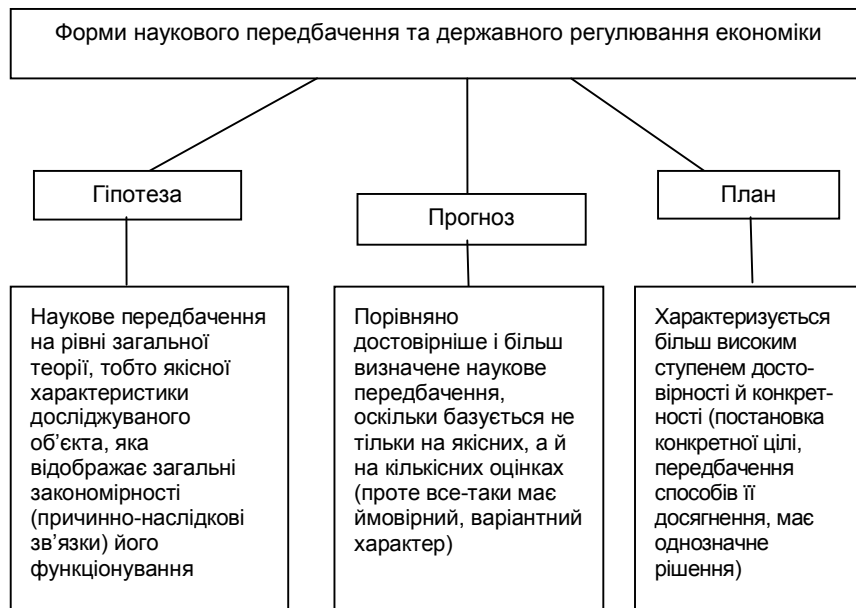
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рис. 1. Форми державного регулювання економіки планового характеру

Впровадження в Україні протягом останніх 20 років на формальному рівні основних засад та постулатів ринкової економіки супроводжувалось демонстративною і категоричною відмовою від практично всіх складових домінуючої в Радянському Союзі командно-адміністративної системи розвитку економічних та соціальних процесів. Серед них особливо принципово порушувалося питання неприйняття планування на макро- і мікрорівні, а також як важеля розвитку регіональних складових. При цьому головним аргументом було посилення на досвід розвинених країн світу [2].

Розглянемо планове регулювання економічних та соціальних процесів у країнах Західної Європи, Північної Америки і Південно-Східної Азії, оскільки без хоча б короткого екскурсу щодо даного питання ми не маємо достатніх підстав та аргументів для порівняння з ними ситуації в нашій державі.

Вперше планування в капіталістичних країнах на макрорівні виникло в тридцятих роках і було пов'язане з економічною кризою 1929 – 1933 рр., яка примусила активізувати пошуки шляхів щодо передбачення та уникнення подібних катаклізмів.

Свій вклад у планування економік розвинених країн внесли вчені Радянського Союзу, що пройшли перші кроки планової школи (довгостроковий план ГОЕЛРО тощо) і в силу тих чи інших причин потрапили за кордон. Так, відомий американський економіст російського походження В. Леонт'єв перші свої праці опублікував в СРСР. У 1925 році вийшла його книга "Баланс народного господарства СРСР 1923 – 1924 рр. Методологічний розбір роботи ЦСУ", що стала основним методологічним посібником для створення міжгалузевих балансів.

Спочатку державні плани капіталістичних країн охоплювали бюджетну та грошово-кредитну політику. Результатом такого планування була розробка національних бюджетів, які враховували як доходи державного секто-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ра, так і всіх інших складових.

У 1944 р. вийшла книга К. Ландауера “Теорія національного економічного планування”, яка поклала початок індикативному плануванню. Основна ціль індикативного планування полягає у формуванні уявлення про майбутню економічну структуру і головні напрямки розвитку: орієнтацію приватного сектора; забезпечення основи для урядового контролю за економікою; визначення векторів прояву гострих проблем, що потребують активного державного втручання.

Підвищення ролі макроекономічного планування в повоєнні роки в країнах ринкової економіки в першу чергу було зумовлено нестабільною економічною та політичною ситуацією того періоду, забрудненням навколишнього середовища, посиленням ступеня інтеграції господарських одиниць і секторів економіки, консолідацією груп, компаній і класів у відповідності із соціальними та економічними інтересами тощо.

Найбільш типовою країною індикативного планування є Франція. Починаючи з 1947 року, тут розробляються чотири – п’ятирічні плани. У них можна виділити: участь у виробництві, вплив на екологію, структурну політику, протекціонізм, регулювання фінансової сфери і трудових відносин.

Прикладом «м’якого» регулювання економіки може бути Швеція. Для розробки програм економічного розвитку там створено відділ при міністерстві фінансів. Збираються необхідні матеріали, на базі яких розробляється кілька альтернативних варіантів програм розвитку. Вони носять рекомендаційний характер для економічної політики уряду.

Планування здійснюється і в рамках Європейського Союзу. Органи ЄС складають коротко- та середньострокові програми державного розвитку конкретних регіонів, на базі яких будується політика та надаються рекомендації національним економікам. Ще в 1962 році були розроблені Перспективи економічного розвитку ЄС на 1962 – 1970 рр., а потім програми середньострокової економічної політики на 1971 – 1975, 1976 – 1980 рр. та інші. У країнах ЄС планування спирається на державний сектор. Крім того, держави фінансують там близько 50 відсотків капітальних вкладень у господарський комплекс.

Регулювання економічних процесів як на державному, так і на регіональному рівнях цілеспрямовано і послідовно проводиться в Японії, де одночасно з індикативними національними планами регулярно розробляються плани комплексного розвитку країни. У 1987 році була прийнята Програма трансформації економічної структури Японії з метою досягнення міжнародної гармонії (доповідь Маекави). Це економічна стратегія розвитку Японії в кінці ХХ століття, що передбачала її перетворення в міжнародну державу, яка гармонійно інтегрується у світову систему, водночас залишаючись внутрішньо збалансованим самостійним соціально-економічним механізмом.

У державних планах Південної Кореї особлива увага надається підтримці фінансово-промислових груп, динамічний розвиток та орієнтація яких на зовнішні ринки сприяли їх перетворенню в транснаціональні корпорації (“Самсунг”, “ДЕУ”, “Хенде” та інші).

У Китайській Народній Республіці знайдено механізм ефективного розміщення та співпраці державного і ринкового секторів. Останній найбільш розвинений у сільському господарстві, виробництві товарів широкого вжитку, торгівлі та сфері послуг. У державному секторі директивне планування збережене, але його жорсткість значно послаблена. В недержавному використовуються як планування, так і ринкові регулятори.

Яскравий приклад ефективного планового реформування економіки

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

країни у ХХ сторіччі – реформи Л. Ерхарда в повоєнній Німеччині. Перед їх початком у 1947 році обсяги промислового виробництва склали 36 % від рівня 1936 року. Виробництво і масове споживання постали перед проблемами інфляції, «тіньової» економіки та бартеризації. Л. Ерхард розпочав реформи з державного регулювання структурної перебудови економіки, продуманої конверсії на користь цивільного сектора. Стимулюється збільшення капіталовкладень, звільняються від оподаткування понадурочні роботи, проводиться грошова реформа конфіскаційного типу.

Індикативне планування найбільший розвиток отримало в шістдесятих роках ХХ століття. Пріоритет з даного питання належить Сполученим Штатам Америки. У сімдесяті роки регулювання економіки в країні переходить на дворівневу систему – держави і регіонів. Це зумовлює розробку систем планування на централізованому і децентралізованому рівнях. У вісімдесяті роки «рейганоміка» поглиблює процес децентралізації – розширює права штатів, посилює їх економічну незалежність [3].

Створення макроекономічних моделей, за допомогою яких прогнозується розвиток економіки окремих регіонів, кількох країн і всього світового економічного простору, припадає на середину 70-х років. Вперше вони були розроблені в США. Так, модель ЛІНК включає в себе 10 національних моделей (9 європейських країн і Японію).

При розробці майбутнього світової економіки ООН використала макроекономічну модель В. Леонтьєва, яка складається із 15 взаємопов'язаних регіональних моделей. У них немає відмінностей між розвиненими та іншими країнами світового економічного простору [4].

Прогнозна оцінка подальшого світового розвитку, проведена в кінці ХХ століття, була наступною: гальмування економічного зростання у США; уповільнення темпів розвитку в країнах «зони Євро»; поліпшення економічної ситуації в Азії; погіршення економічної ситуації в країнах Латинської Америки; економічний спад у більшості країн з перехідною економікою. В основному ці прогнози виправдались, у тому числі по країнах з перехідною економікою [5].

Досвід минулого і практика сучасних процесів показують, що тільки через планування та прогнозування можливе втримання економічної рівноваги і поступальний рух у напрямку вдосконалення ринкової моделі розвитку як в державах Західної Європи та Північної Америки, так і в країнах, що розвиваються чи ступили на шлях реформування командно-адміністративної системи [6].

В умовах ринкової економіки істотно зростає роль прогнозування. Це пов'язано з двома обставинами:

1. Ринкова економіка відрізняється постійними коливаннями кон'юнктури, що безпосередньо відбивається на доходах і частці кожного продавця та покупця. У цих умовах прогнозування стає невід'ємним елементом розроблення ринкової стратегії і тактики на будь-якому рівні господарювання.

2. У ринковому господарстві прогнозування є вихідним пунктом при обґрунтуванні довгострокових програм, індикативних та директивних планів, великих проектів [7].

Життя суспільства неможливе без передбачення майбутнього, прогнозування перспектив розвитку. Економічні прогнози необхідні для визначення найбільш вірогідних та ефективних варіантів довгострокових, середньострокових і поточних планів, обґрунтування основних напрямків економічної та технічної політики, передбачення наслідків рішень і заходів, що приймаються. В умовах світової інтеграції та розподілу праці, конкуренції но-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

вітніх, у тому числі інформаційних технологій, науково-технічного прогресу і вдосконалення економічних систем держав прогнозування стає одним із вирішальних факторів визначення стратегії і тактики суспільного розвитку [8].

Дослідимо два основних види планування: директивне та індикативне.

Директивне планування здійснюється шляхом встановлення адресних завдань і розподілу необхідних для їх реалізації ресурсів серед виконавців плану. В умовах командно-адміністративної економіки при монополії державної власності на основні засоби виробництва планування розповсюджується на всі сторони життя суспільства. Головними важелями директивного планування є бюджетне фінансування, ліміти капітальних вкладень, фонди на матеріально-технічні ресурси та державне замовлення.

В умовах ринкової економіки при багатогранності форм власності елементи директивного планування зберігаються в державному секторі. Перехід від директивного планування до інших його форм перш за все передбачає усунення протиріч між органами зі створення планових документів та їх виконавцями. Плани розробляються безпосередньо виконавцями, а не директивно доводяться у вигляді завдань. Така методологія планування можлива лише при ефективному функціонуванні чисто ринкових складових економіки вільної конкуренції [9].

Неефективність поширення директивного планування на усі сторони життя суспільства яскраво ілюструє досвід Радянського Союзу. Ще у 20-х роках ХХ ст. ряд економістів та державних діячів широко обговорювали небезпеку зародження централізації в плануванні, відстоюючи можливість та об'єктивну необхідність функціонування товарно-грошових відносин і способів їх планомірного регулювання. Наприклад, М. Бухарін попереджував про негативні наслідки переоцінки планового централізму без врахування елементів стихійності в розвитку народного господарства, особливо селянського ринку.

Серед провідних вчених, які впроваджували цей напрямок в життя, значну роль займає постать М. Кондратьєва. Він довів, що розробка найбільш оптимального перспективного плану можлива на базі аналізу розвитку економіки, кон'юнктури ринку і прогнозування його на майбутнє.

Ним були визначені категорії, на яких має будуватися план: "Цей критерій ми можемо взяти з аналізу дійсності, тобто з аналізу стану господарств та можливостей їх стихійного розвитку, з однієї сторони, та з аналізу наших об'єктивних засобів дії на цей стихійний господарський розвиток у розумінні спрямування його по бажаному руслу". У практиці планування при обговоренні перших п'ятирічних планів М. Кондратьєв відстоював точку зору збалансованого розвитку всіх галузей народного господарства, включаючи сільське господарство та промисловість.

Низьку ефективність планування у Радянському Союзі можна пояснити, розділивши її численні чинники на дві основні групи:

1. Планування будувалось на безпосередньому державному розподілі ресурсів без використання товарно-грошових відносин. Воно було ідеалізовано як найбільш ефективний засіб управління народним господарством.

2. Методологічні підходи практичного використання планування не завжди базувались на інтересах суспільства, а, більшою мірою, на застосуванні командно-адміністративних методів.

Заходи щодо поліпшення планування, які приймалися в 30–80 - ті роки, були відірвані від реального життя, а тому не дали бажаних результатів. При плануванні не враховувались інтереси регіонів, не були відпрацьовані методи регулювання загальнодержавних і регіональних процесів. Після 20-х

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

років не просліджувався територіальний аспект народногосподарського планування.

Правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних та програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, як складової системи державного регулювання економічного і соціального розвитку, закріплено у Законі “Про державне прогнозування і розроблення програм економічного та соціального розвитку України” та Постанові Кабінету Міністрів “Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету”.

Діюча в Україні система планування і прогнозування має ряд суттєвих недоліків. Вона, по-перше, ґрунтується на недостатньо якісних статистичних даних, що знижує достовірність прогнозів та планів; по-друге, на початкових стадіях процесу прогнозування відсутні законодавчо закріплені цілі, пріоритети і напрями соціально-економічної політики; по-третє, не охоплені основні елементи економічної структури, які відносяться до реального сектора економіки; по-четверте, не забезпечена узгодженість макроекономічного, регіонального і галузевого аспектів прогнозування. Ситуація вимагає формування раціональної та ієрархічно узгодженої системи прогнозних документів і чіткого визначення порядку та методології розробки регіональних планів та прогнозів [10].

Деякі кроки у цьому напрямі окреслені у “Концепції вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України”, що була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2006 року.

Концепцією передбачено, що систему прогнозних і програмних документів складають довго-, середньо- та короткострокові документи, у яких відповідно до соціально-економічних та суспільно-політичних процесів, що відбуваються в державі, з урахуванням впливу зовнішньоекономічних та інших факторів і очікуваних тенденцій, визначаються цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку та заходи, які необхідно здійснити для їх досягнення.

На довгостроковий період (понад п'ять років) розробляються проекти: Стратегії економічного та соціального розвитку України; Державної стратегії регіонального розвитку; регіональних стратегій розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва і Севастополя; стратегій розвитку галузей економіки (сфер діяльності) – у разі необхідності.

При потребі, за рішенням Кабінету Міністрів України, можуть розроблятися інші стратегічні документи.

На середньостроковий період (до п'яти років) розробляються проекти: Програми діяльності Кабінету Міністрів України; Прогнозу економічного та соціального розвитку України; прогнозів економічного та соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва і Севастополя (за рішенням місцевих органів влади); Основних напрямів бюджетної політики і прогнозу показників Зведеного та Державного бюджетів України; державних цільових програм; стратегічних планів роботи центральних органів виконавчої влади.

На короткостроковий період (один рік) розробляються проекти: Основних напрямів економічної політики України; Прогнозу економічного та соціального розвитку України; Основних засад грошово-кредитної політики; Основних напрямів бюджетної політики; Державного бюджету України; Плану дій Кабінету Міністрів України щодо виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України; річних планів роботи центральних органів виконавчої влади;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

бюджетів адміністративно-територіальних одиниць та програм їх соціально-економічного розвитку.

Для реалізації Концепції необхідно:

- розробити і подати до Верховної Ради України законопроекти про внесення змін до: Бюджетного кодексу України, зокрема щодо формування бюджету за програмно-цільовим методом; Законів України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”, “Про державні цільові програми”, “Про Національний банк України”;
- визначити структуру прогнозних і програмних документів та порядок їх розроблення;
- підготувати і затвердити порядок розроблення та виконання державних цілевих програм.

Реалізація Концепції дозволить забезпечити єдність взаємопов’язаних процесів “стратегічне прогнозування – соціально-економічне планування – програмування – фінансове планування”.

Україна на даному етапі застосовує тільки короткострокове програмне регулювання. Закон України “Про державне прогнозування і розробку програм економічного та соціального розвитку України” передбачає середньо- та короткостроковий періоди регулювання. У ньому також зазначається, що в разі потреби можуть бути розроблені програмні і прогнозні документи на більш тривалий період. На практиці поки що все обмежується програмним регулюванням на рівні держави і регіонів тривалістю в один рік.

Законодавчим підґрунтям формування системи стратегічного прогнозування та планування соціального і економічного розвитку регіонів України є Положення статті 143 Конституції України, Закони України “Про місцеві державні адміністрації” та “Про місцеве самоврядування в Україні”, в яких наголошується на необхідності розробки програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території, а також зазначений Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”.

Головним чинником підвищення якості прогнозно-планової роботи є чіткий розподіл повноважень та компетенції між всіма органами державної влади як по горизонталі, так і по вертикалі, а також між органами державної влади та місцевого самоврядування. Істотною проблемою на сьогодні є законодавчо закладене дублювання функцій і повноважень різних гілок влади, що призводить до суперечливості та неузгодженості планової роботи [11].

Висновки. Досвід минулого і практика теперішніх процесів показують, що тільки через планування та прогнозування можливе втримання економічної рівноваги і поступальний рух у напрямку вдосконалення ринкової моделі розвитку як у державах Західної Європи та Північної Америки, так і в країнах, що розвиваються чи ступили на шлях реформування командно-адміністративної системи. Повною мірою це стосується України, де для забезпечення структурної перебудови економіки та довготривалого економічного зростання необхідні впровадження планових і прогнозних процесів на макро-, мезо-, мікро- та регіональному рівнях з використанням напрацювань науки, практики розвинених країн ринкової економіки та адаптованого до умов сьогодення досвіду минулих років планової системи.

Література

1. Беседін В. Ф. Найбільш важливі інструменти державного і регіонального розвитку економіки / В. Ф. Беседін, В. Ф. Савченко // Економіка України: проблеми економічного розвитку:

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- колект. моногр. / за ред. В. Ф. Беседіна, А. С. Музиченка. – К.: НДЕІ, 2007. – 559 с.
2. Савченко В. Ф. Програмне регулювання соціально-економічного розвитку на регіональному рівні: монографія / В. Ф. Савченко. – Чернігів: КП Чернігівські обереги, 2007. – 516 с.
 3. Панасюк Б. Економічне прогнозування в Україні / Б. Панасюк // Вісник аграрної науки. – 2006. – № 9. – С. 67 – 72.
 4. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування / [Геєць В. М., Клебанова Т. С., Черняк О. І., Іванов В. В.]. – Харків: ВД Інжек, 2005. – 392 с.
 5. Ляшенко О. Системне прогнозування розвитку відкритої економіки / О. Ляшенко // Держава та регіони. Серія Економіка та підприємництво. – 2008. – № 1. – С. 92 – 96.
 6. Савченко В. Ф. Особливості програмного управління економікою в Україні / В. Ф. Савченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 9. – С. 28 – 32.
 7. Бандура О. Підвищення ефективності економічного прогнозування на концептуальному рівні / О. Бандура // Економіст. – 2007. – № 3. – С. 9 – 12.
 8. Богомазова В. Передумови прогнозу розвитку економіки України у середньостроковій перспективі / В. Богомазова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 4. – С. 50 – 58.
 9. Заблоцький Б. Ф. Національна економіка / Б. Ф. Заблоцький. – Львів: Новий світ – 2000, 2009. – 582 с.
 10. Лаврів Л. Стратегічне планування в Україні на макро- та мезорівнях: організаційний аспект / Л. Лаврів // Вісник ТНЕУ. – 2007. – № 4. – С. 7 – 18.
 11. Савченко В. Ф. Національна економіка: навч. посіб. / В. Ф. Савченко. – К.: Знання, 2011. – 309 с.

Надійшла 14.12.2011 р.